

Var går gränsen till villfarelse?

Kyrkans enhet har genom hela hennes historia hotats av konflikter och kyrkostrider. Det börjar redan i Nya testamentet och fortsätter som en oavbruten följetong in i vår tid. Trots schismer om det mest centrala, som tidvis orsakat djupa splittringar, har det vuxit fram en konsensus i frågor som synen på Treenigheten, Kristi båda naturer, inkarnationens realitet eller den gudomliga nådens verk. Ingen strid har varit oväsentlig. Klargöranden har skett, definitioner formulerats, avgränsningar gjorts mot vad som inte är förenligt med allmänlig och apostolisk tro. Villfarelser som arianism, modalism, adoptianism, pelagianism, för att bara nämna några, har kyrkan varit enig om att avvisa.

Men villfarelserna har en förmåga att återkomma. De tycks ha något lockande och mer rationellt i sig. En förenklad kristologi som är mer lättsmält ur ett allmänreligiöst perspektiv, en nedtoning av treenighetslärans svårtillgängliga definitioner, en vagare andlighet mer än en uttalad bekännelse till Jesus Kristus som Guds egen Son och världens frälsare.

I vår egen tid har inte så få av dessa gamla heresier kommit i ropet på nytt, vanligen utan att någon reagerar. Var och en är ju sin egen trostolkare, och den ena uppfattningen är väl lika god som den andra. Man kan ju liksom inte så noga veta hur det egentligen är – så tänks det nog lite varstans om sanningsfrågorna. För Gud är ju alltid större än våra dogmatiska ansträngningar att i några begränsande definitioner fånga det oändliga.

Så ursäktar man de mest villfarna villfarelser om den Gud, som är detaljernas mästare och som enligt Jesus även håller räkningen på våra huvudhår. Jesus liksom de senare kyrkofäderna tänkte annorlunda. Jesus hävdade att inte ett enda litet jota – inte en enda prick – i lagen skulle förgås. För kyrkofäderna avgjorde till synes en bagatell, ett litet *omikron* själva kristologin, när det handlade om grunden för människans frälsning.

I dag ses ofta strävan efter dogmatisk klarhet som intellektuell fyrkantighet. Den som vill ge skriftordet företräde framför dagsländornas surrande möter smått förakt, och den som betonar att Jesus Kristus och hans försoningsoffer är omistlig för kyrkans tro hamnar lätt i skamvrån. Sådant betraktas som otidsenligt när man vill rationalisera trons fundamenta.

Samtidigt pågår på inte så få håll någon sorts teologisk försöksverksamhet där gudstjänster och kyrkorum görs om till dogmatiska experimentarier. Men vem reagerar? I en församling i Göteborg firas en s.k. kristamässa där klassiska bibliska gudsbegrepp som Han, Härskare, Fader, Domare, Herre strukits över i informationsfoldern för att ersättas av: Hon, Livgivarska, Moder, Vän, Befriare. Det är mjukt, det är tidsenligt, det är att dra in Gud i ett feministiskt könsmaktsperspektiv. Men är det kyrkans tro och lära?

Eller vem noterar glidningarna i förståelsen av jungfrufödelsen från att ses som själva förutsättningen för Jesu gudomliga natur och därmed människans frälsning till att tolkas som ett symboliskt uttryck eller en obekväm utsaga om sexualskräck? Vem reagerar när Jesus tolkas som en androgyn person, som en »hen», när queerperspektiv läggs på vem Jesus är?

Och även om reaktionerna varit starka över den »paradistavla» av Elisabeth Ohlson som sattes upp i en Malmökyrka, så har få vågat uttala att den är blasfemisk, vilket även gäller dess ersättare – Ohlsons version av da Vincis nattvardsmålning. Kanske behövs en ny ikonoklastisk strid, men då inte mot de ikoner som uttrycker vördnad för det sakrala utan för de bilder som förvränger kyrkans bekännelse. Till yttrandefriheten hör att även hädelser mot kristen tro är tillåtna, men kyrkan får inte själv tillåta dem i sina egna rum. Inför det sakrala, inför det heliga, inför altaret gäller vördnad.

I det här perspektivet framstår avkragningen av en präst i Luleå stift, som betonat Skriftens primat och vidhållit en klassisk äktenskapssyn än märkligare. Heresi tycks inte

längre vara vad som motsäger kristen tro utan vad som avviker från vad den amerikanske professorn Christian Smith kallar för MTD-religion – Moralisk, Terapeutisk, Deistisk religion. Enklast kan den beskrivas som en religion med människan i centrum, en wellness-religion för själens massage, en religion dekorerad med samtidens signalord av – just det – jämställdhet, öppenhet, värdegrund, självförverkligande, livsmening, solidaritet, likavärde. Tveklöst goda och nödvändiga ord i samhällsbygget, men kristen tro känner andra ord som säger än mer om Gud och människan.

Joel Halldorf drar i en ledare i Dagen (10/1 2020) parallellen till Smith, när han kritiserar studieförbundet Bildas styrelse för att i en artikel (Dagen 29/11 2019) ta till floskler för att försvara sin inriktning. Halldorf skriver: »Ledningen talat högstämt om utmaningar i en ny tid, team som kompletterar varandra, kreativa dialoger, identitetsskapande relationer och – såklart – om vikten av att låta perspektiv och åsikter brytas.» Nog är det floskler, för kyrkan har alltsedan Jesu tid stått i en ny tid som krävt nya utmaningar. Så det är inget nytt. Det nya är den märkliga slutsatsen att den kristna bekännelsen då ska bli otydligare, vagare, försiktigare. Inte djärvare och frimodigare.

I en krönika i Dagen (8/1 2020) sammanfattar jesuitpatern Thomas Idergard villfarelsernas frestelse och återkomst: »Den drivande frestelsen förblir densamma: att anpassa Gud till vår vilja, våra uppfattningar, till någon som välsignar det vi vill ha välsignat. ... Vi befinner oss alltså i samma andliga strid som för 1 700 år sedan, och kallas att välja sida: att göra världslig ideologi till tolkningsnyckel för tron eller ödmjukt acceptera att sanningen är större än mina definitioner, verkligheten större än min fattningsförmåga.» För vi kallas att bejaka Gud, »inte som vi själva uppfinner honom, utan som han är och framstår i den kyrkliga och bibliska traditionens oföränderliga vittnesbörd».

Till skillnad från flosklerna i Bildas artikel har de kristna stororden – offer, synd, försoning, nåd osv. – satts på undantag. Alltför ofta lyser även namnet över alla andra namn – Jesus Kristus – med sin frånvaro. Men människan har en intuitiv insikt i den verklighet de uttrycker. Därför kan de användas. Stororden väntar på återbruk, för de säger något om vad som inte kan sägas på annat sätt, om det outsägliga. Deras annorlundahet vittnar om det annorlunda. Deras förbryllande karaktär erinrar om mysteriet.

Troligen har de avsteg från allmänkyrklig och apostolisk tro som här nämnts skett i bästa välvilja och med goda intentioner. Att nå människor, att vara aktuell, att försöka finna språk och uttrycksformer som kan attrahera. Men någonstans blir avvikelser så stor att det inte längre handlar om kristen tro. Utan om någonting annat.